

Тронка (скорочено)

Олесь Гончар

I. Ти – літай

Льотчик реактивної авіації, молодий Горпищенко, приїхав до батька – чабана у відпустці. І щоразу батька застає у степу. Чабана хвилює сьогоднішня проблема господарювання (про настриг вовни, про випаси). "А ми теж не вічні. Нас не стане, кому оцю, — кому її передати?" "То, мож, мені?" – говорить син. "Ні, ти — літай". У чабана є дочка Тоня. Вийшла й мати зустрічати сина. Стоять столи на честь льотчика, а за столами сидять чабани. Тоня просить брата розгадати таємницю – лист, написаний азбукою Морзе. Брат читає. Тоня здогадується, хто це написав. "Спить син, спочиває на сіні, одежа його лежить у хаті... Тільки кашкет усю ніч ходитиме... при отарі... удосвіта повернеться знову до хати і тихо ляже зверху на докладно складений льотчицький мундир".

II. Азбука Морзе

З самого рання летять чайки у поле. Працювали б увесь день, якби було де напитись. Горпищенко – чабан порадив голові робіткому, Лукії Назарівні Рясній, поставити у полі коритця з водою.

Старшокласники почали готувати коритця. Самі й повезли у поле. Син – Віталій Рясний – вчиться разом з Тонею. Вони старшокласники.

Директор радгоспу – Пахом Хрисантович.

Віталік вчиться добре, допомагає Тоні по фізиці та математиці. Коли старшокласники ставили коритця, то побачили як військовий крейсер зайшов у затоку. Тоня для Віталія була понад усе. Коли приїхали зі степу додому, Віталій одразу ж побіг до свого найкращого друга Сашка Литвиненка, який після школи став працювати радистом на радгоспному радіовузлі: міною його покалічено, стрибає на милицях.

Увечері Сашко та Віталій ідуть у кіно. Але Віталій бачить Тоню у колі сержантів і біжить у парк. Тоня, не дочекавшись його, теж не йде у кіно. Наступного дня працюють класом у винограднику. Тоня з Віталієм – на одному рядку. Тоня говорить, що не пішла у кіно вчора і поцілувала його. Вони щасливо взялися знову працювати.

III. Червона торпеда

Серед степу стоїть чабанський колодязь, на ньому червоніє цебро дивної форми. Після кожної війни колодязь чиститься. Чабан береже його.

Петро Горпищенко дружить із Сіробабою. На сніданок приїхали начальник полігона Уралов, Петро та його товариші. Петро говорить, що вони летять. Це було як грім серед ясного неба.

Ідуть усі до колодязя. Мовчки п'ють усі. "Палає на весь степ червона, як серце, торпеда".

IV. Лукія, голова робіткому

Вона часто їздить у степ до робітників. У роки війни була трактористкою. Коли

одержала сповіщення про загибель чоловіка, сама собі поклялася: для сина житиму. Він добре вчиться. Капітан Дорошенко її кохав, подарував колись уламок коралової гілки, який і досі не почорнів.

Поїздки, чвари, засідання – таке її життя.

У Віталія був передавач, він передавав у ефірі повідомлення для Тоні. Яцуба прослідкував і хотів забрати. Але не встиг, Лукія вирвала передавач у нього з рук і розбила. Розбіглися поняті, пішов Яцуба – все вгамувалося.

V. Мамайчуки

Гриня Мамайчук був "некерованою" живою істотою. Вступив до кораблебудівного, кудись вербувався, кінець-кінцем повернувся кіномеханіком у радгосп. Закохався в зоотехнічку Тамару, чоловік якої пиячив, але не міг розкрити почуття. Батько його був калікою, без ніг. Щовечора Гриня робить одне й те ж, що змушує примовкнути всіх. Він, мов дитину, бере батька на руки разом з його коліщатами і несе до свого фургона. Поїхали Мамайчуки, а робітники ще довго сидять примовклі.

VI. Передчуття океану

Середня школа – окраса радгоспу, це двоповерховий будинок. Настав випускний вечір. Майор Яцуба – голова батьківського комітету, Гриня – відповідальний за радіолу. Ліна – дочка Яцуби, одержала медаль, бо Віталій нахапався наприкінці "4".

Яцуба жив у тундрових просторах, потім пішов у відставку і переїхав з дочкою сюди. Ліна карала свою мачуху за те, що вони покохалися ще коли матір була жива. На вечір з'явився всіма жданий капітан Дорошенко. Для дітей він – людина завидної долі, розповідав, як колись він ще хлопчиком прийшов зі степу у Лиманське з мрією... побачити океан. Він ходив на учбовому паруснику, на танкерах, возив руду, був у Мексиці, на Камчатці. Коли він розповідає, дівчата та хлопці сидять прищухлі і кожному хочеться зазирнути вперед, побачити, який він буде, той їхній океан? Для Віталія капітан – людина-взірець. Молодь танцює. Капітан Дорошенко проводить Лукію додому. Діти йдуть зустрічати схід сонця, який застає їх у степу.

VII. Пікетажистка

Радгосп посилає Сашка Литвиненка вчитися, а Віталій іде на радіовузол замість нього. Тоня йде піонервожатою у табір. Гриня збирається в Духовну академію. Ліну батько везе вступати до медичного інституту. Але дорогою їх "Москвич" ламається. Поки Яцуба лагодить машину, Ліна знайомиться з тими, хто рие канал (Микола Єгипта; Василина Брага, яка розповідає їй про роботу пікетажистки). Коли батько, полагодивши машину, гукає Ліну, щоб їхати далі, та говорить:

– Тату, я не їду. Я залишаюся тут. – Я – пікетажистка.

VIII. Капітан Дорошенко

З приїздом сина в гості, Дорошенчиха аж відмолоділа. "Лукія – ось його щедра молодість, ось чиєю дружбою він може пишатися..." Кожен день він обходить село, з кожним розмовляє, кожному допоможе (Варці відправити хворого сина в районну лікарню).

Ще б хоч один раз в океан. У рейс! Хоча б в останній, хоча б у найтяжчий. А поки

що - небосхили ясні. Далеким здається йому, що була колись у нього сім'я, діти, що він нічого певного не знає про їхній смертний час, про те, як тонуло розбомблене фашистськими літаками транспортне судно.

IX. Залізний острів

Кут, який зветься "Комуна" (складається з півостровів). Тоня завжди в оточенні дітей, вони її люблять. Тоня танцює, співає, ходить у походи. На вихідні проситься додому. Йде до Віталіка. На мотоциклі виберуть з ним пустинний берег, де будуть вони удвох цілий день, а ввечері Віталік відвезе її у табір. Приїхали до Сухомлинового кочовища, залишили там мотоцикл. Вдалині побачили судно, Віталій взяв човен і вони поплили туди. Полізли на палубу цього військового крейсера. Побачили, що їхній човник відплив у відкрите море. Ночують на палубі. Віталій уявляє, як мати буде плакати. "Вони сидять, мов останні діти землі, мов сироти людства".

X. Тут багато неба

Розповідається про бульдозеристів, Ліну та інших. Ліна саме тат відчула, що потрібна людям. Приїздить батько провідати. Левко Іванович Брага розповідає про дітей, про те, коли вперше привіз їх сюди, то вони казали, що тут багато неба, хоч немає ні ожини, ні горіхів. Одяг у нього прокипів сіллю, потом, мазутою. Одного разу ввечері збиралися до дітей, але прибіг Кузьма та сказав, що поламався танк, і Брага знімає чисту сорочку та йде ремонтувати. Ревним поглядом стежить Катерина Брага за чоловіком.

Розрівняли вже курган і пішли далі в степи перекопські. День за днем просуваються вперед будівники магістрального каналу.

XI. Полігон (історія однієї любові)

Поміж степових курганів займається один курган, особливий - полігон. Начальник полігону - Уралов. У минулому був льотчиком-винищувачем. Але одного разу після медогляду сказали, що вже відлітався. Почалася наземна служба - пропонують полігон. Дружина не поїхала - поїхав сам. Людина обов'язку й честі - таким він був. Одного разу був далеко від полігону у справах. Там і зустрівся з Галею. Вона плакала, розповідала, як її чоловік реготав з неї у компанії приятелів. Через декілька днів вона поїхала з Ураловим на полігон, зажили дружно. Він сподобався її батькам. Перевели на приморський, степовий полігон. Галя народила доньку - Олену. На свято Уралов покликав усіх. Дитина всіх прихилила до себе. Це було щасливе подружжя. Але вночі дитина дуже плакала. Вже Уралов і акордіон купив, щоб їй грати. Поїхав за бабою Чабанихою, та сказала, що не підходить дитині місце. Олена вмирає. Траурна музика лунала на весь степ, і не бомбили в той день. Причину смерті так і не встановили. "Чи так жив? Чи так ти живеш?... Задала йому Оленка таких питань безліч..." У полі (на могилі) Уралов зустрічає чабана Горпищенка, показує чабан дзвіночок з овечки - тронка? "Важке, металеве, коструbate. Схоже на гільзу, зігнуту надвоє... А видає такий ніжний звук..." Чабан пішов. Йде Галя до могили з оберемком квітів. Вони сідають в газик та переїжджають. І полігон згортається.

XII. Тронка

Минуло ще одне літо людського життя. Діти пішли в школу. На Горпищенковій кошарі купання овець – порядкує Тоня, бо батько з матір'ю полетіли на виклик до сина: одружується Петро. Далеко в затоці так і стоїть військове судно, яке мало не стало могилою для Тоні та Віталія. Віталій знайшов якесь скельце і подавав знаки. Хлопці з полігона помітили сигнали та врятували їх. У радгосп привезли жінок – "тунеядок" (спекулянтки, сектантки, повії, одна алкоголічка). Варя – алкоголічка попала до Тоні. Тоня її жаліла. Пішли чутки, що Гриня одружився з Тамарою – зоотехнічкою. Віталій, Гриня та Дорошенко прибули в Лиманське. Прибули з моря рибалки, ватаг їхній – Сухомлин – давній приятель Дорошенка, був колись директором виноградарського радгоспу. Зараз був ніби відродженою людиною. Капітан Дорошенко забирає в рейс Віталіка. Незабаром вони вже на борту. Приплили на корабельню (завод). Вперше бачить Віталік цю майстерню кораблів, новозбудованого красеня корабля. Де ж побуває на ньому Віталік? Та знає: хоч де буде він, всюди йому як позивна мелодія степового рідного краю ніжно й сумовито дзеленчатиме тронка.